

2022

Istraživačka studija

Mladi ostvaruju pravo pristupa javnim informacijama

AUTORI

Arnes Jeleč
Fatima Jevrić
Muamer Kapić
Matea Ljubičić

Projekat finansira
Evropska unija

DISCLAIMER

Publikacija je rezultat istraživanja sprovedenog u okviru projekta Fondacije Humanity in Action BiH "Mladi ostvaruju pravo pristupa javnim informacijama" koji se implementira unutar projekta „Osnaživanje civilnog društva Zapadnog Balkana za reformisanu javnu upravu – WeBER 2.0“. Ovaj dokument je proizveden uz finansijsku podršku Evropske unije. Sadržaj ovog dokumenta je odgovornost Fondacije Humanost u akciji BiH i ni na koji način se ne može smatrati da odražava stavove Evropske unije.

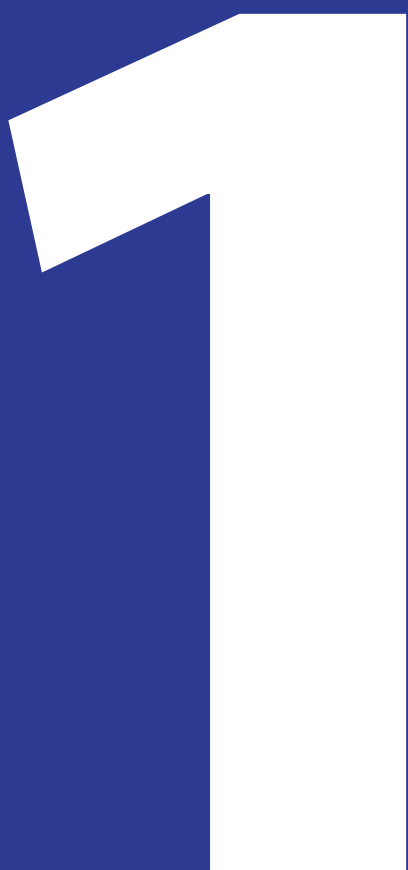
Projekat finansira
Evropska unija

Sadržaj

1	UVOD	05
2	METODOLOGIJA RADA	07
3	PREGLED REZULTATA RAZGOVORA U FOKUS GRUPAMA	09
4	PREPORUKE	13
5	ZAKLJUČAK	15
6	RECENZIJE (AIŠA TELALović I LEILA BIČAKČIĆ)	17

Uvod

U periodu od 30. jula do 1. avgusta 2021. godine održana je prva edukativna i interaktivna radionica projekta Humanity in Action BiH „Mladi ostvaruju pravo pristupa javnim informacijama“ koja je implementirana u sklopu projekta „Osnaživanje civilnog društva zapadnog Balkana za reformisanu javnu upravu (WeBER 2.0)“, koji finansira Europska Unija, a kojeg Vanjskopolitička inicijativa BH provodi sa partnerima u okviru Think for Europe mreže (TEN) i u saradnji sa briselskim Centrom za europske politike/European Policy Center (EPC). Dvanaest odabranih učesnica i učesnika iz različitih dijelova Bosne i Hercegovine prisustovalo je radionici u toku koje su imali priliku učiti o javnoj upravi i njenoj reformi, pristupu informacijama, kao i metodologiji društvenih istraživanja.

U drugom dijelu implementacije projekta, učesnici i učesnice su provodili vlastite edukacije i istraživanja o znanju mladih ljudi o javnoj upravi, njenoj reformi i pristupu informacijama. S tim u vezi, korištene su metode anketnog upitnika i fokus grupe. Istraživački tim je činilo četiri člana: Arnes Jeleč, Fatima Jevrić, Muamer Kapić i Matea Ljubičić. Svako je u svojoj lokalnoj zajednici organizovao rad u fokus grupama.

Metodologija rada

Metodološki okvir ove publikacije postavlja problem istraživanja koji se odnosi na ispitivanje iskustva mladih osoba u Bosni i Hercegovini u ostvarivanja prava na pristup informacijama i njihovom poznavanju procesa ostvarivanja tog prava. Također, poseban fokus je stavljen i na istraživanje poznavanja Javne uprave, njene reforme i efikasnosti u radu. Predmet istraživanja su bila iskustva i percepcije mladih ljudi u odnosu na sistem Javne uprave u Bosni i Hercegovini.

Naučni ciljevi istraživanja

Naučni ciljevi istraživanja bi uključivali analizu trenutnog stanja mladih u pogledu njihovog poznavanja procesa unutar Javne uprave i pristupa javnim informacijama, kao i objašnjenje određenih situacija i pojava koje se vežu za poglede mladih kroz uvid u njihovu svakodnevnu praksu. Ova publikacija će predstaviti stavove mladih i njihova iskustva te znanje. Konačni cilj publikacije je da se temeljem sakupljenih podataka tokom istraživanja, prezentuju preporuke s ciljem boljeg razumijevanja javne uprave i njene reforme od strane mladih osoba u BiH kao i efikasnijem ostvarenju prava na pristup informacijama.

Društveni ciljevi istraživanja

Društveni ciljevi istraživanja se ogledaju u tome da iznesena opažanja i dobiveni rezultati mogu poslužiti da se identifikuje stanje svijesti mladih o Javnoj upravi ali i ponude određene preporuke koje bi pomogle unpređenju trenutne situacije po ovom pitanju. Korisnici rezultata ovog istraživanja mogu biti svi zainteresovani za poglede i iskustva mladih na rad Javne uprave, njenu reformu i pristup informacijama u Bosni i Hercegovini.

Metode istraživanja

Metode koje su korištene prilikom istraživanja i pisanja ove publikacije su anketa, fokus grupe i analiza sadržaja. Provedena anketa je bila ciljana u samo jednom pogledu; a to je da sakupi odgovore mladih ljudi koji su korisnici Javne uprave u Bosni i Hercegovini. Anketa je provedena online kako bi imala što veći i lakši doseg. Fokus grupe su organizovane na način da pored razmjene iskustava bude organizovana i edukacija za sve učesnike grupa. Edukacija se odnosila na upoznavanje sa pravima građana unutar Javne uprave u ostvarivanju pristupa javnim informacijama. Analizom sadržaja je obuhvaćeno sve ono što nam je bilo od koristi prilikom istraživanja, to se odnosi na knjige, relevantne dokumente i web stranice.

Pregled rezultata razgovora u fokus grupama

3

Fokus grupa broj 1

Moderatorica prve focus grupe je bila Matea Ljubičić. Fokus grupu je činilo 13 učesnika od kojih je 9 bilo ženskog a 4 učesnika muškog spola. Većina učesnika je bilo starosne dobi u rasponu od 23-26 godina dok je po jedan učesnik imao 16, 32 i 47 godina. Stalno mjesto prebivališta svih učesnika je Tomislavgrad.

U radu je korištena prezentacija „Pristup informacijama kao osnovno ljudsko pravo“. Tema javne uprave i pristupa informacijama je za učesnike ove fokus grupe bila do tada nepoznanica jer niko od učesnika nema doticaja sa pravom. Od zabilježenih iskustava nakon predavanja se može uočiti da se jedini doticaj sa traženjem pristupa javnim informacijama veže uz natječaje za posao. Učesnici su ispričali svoja negativna iskustva uz slanje zahtjeva za pristup informacijam u vezi natječaja koji se više i ne prekrivaju da su namješteni. Svi zahtjevi su bili neuspješni, ili nije bilo odgovora ili odgovori nisu bili adekvatni za postavljena pitanja. Prema lošem iskustvu se može zaključiti ali i razumjeti da mladi iz BiH sve manje traže svoja prava čak i kada znaju da imaju pravo ili im je učinjen neki oblik nepravde.

Fokus grupa broj 2

Dana 14. novembra 2021. godine preko zoom aplikacije održan je trening program sa fokus grupom pod nazivom „Mladi ostvaruju pravo na pristup infomacijama“. Grupu je vodio Kapić Muamer i na istoj je učestvovalo devet učesnika. Radi se o studentima pravnog, saobraćajnog, šumarskog, mašinskog,građevinskog i prirodno-matematičkog fakulteta. Mladi su dolazili sa prostora cijele Bosne i Hercegovine u dobi od 21 do 30 godina.

U prvom dijelu rada sa fokus grupom, prezentovane su sljedeće oblasti, osnove javne uprave, reforma javne uprave u Bosni i Hercegovini i Zakon o slobodi pristupa infomacijama, na kojem su se učesnici upoznali sa osnovnim elementima iz navedenih oblasti. Na trećoj sesiji na kojoj je bio akcenat treniga obrađen je Zakon o slobodi pristupa infomacijama. Većina učesnika je čula za Zakon o slobodi pristupa informacijama, a pojedini su ranije i podnosili zahtjeve za pristup informacijama u posjedu organa uprave.

Učesnici su usvojili sljedeća znanja i vještine: koje su razlike između državnog i entitetskih zakona o slobodi pristupa infomacijama, na koje organe se odnosi zakon, odnosno koji organi su obavezni postupati po istom, na koje infomacije u posjedu organa uprave građani imaju pravo pristupa, odnosno kada pristup može biti ograničen, ko odlučuje o njihovom zahtjevu i kako će postupiti ako im isti bude odbijen, odnosno kako će napisati žalbu. Na kraju su upoznati sa mogućnostima pokretanja upravnog spora. Pored svega navedenog, kao dodatak učesnici su se upoznali sa mogućnosti podnošenja pritužbe u radu državnih službenika u skladu sa Zakonom o organizaciji organa uprave u FBiH.

Pojedini učesnici su bili zadovoljni odnosom organa uprave u odnosu na njihove zahtjeve za pristup informacijama, dok su se drugi stavili primjedbe na neblagovremenost u radu ili na

manipulaciju od strane organa uprave koja se ogledala u dostavljanju drugačijih informacija od onih koje su tražene. Također, veći broj učesnika je istekao primjedbu da pojedinim organima uprave je potrebno suviše dugo vremena na izdavanje običnog uvjerenja kojim se dokazuje njihov status. U pogledu reforme javne uprave u Bosni i Hercegovini, učesnici su smatrali da je potrebno donijeti Zakon o digitalnom potpisu i kreirati tehničke uslove za primjenu digitalnog potpisa u sudstvu i upravi.

Fokus grupa broj 3

Moderatorica ove grupe je bila Jevrić Fatima. Grupu je činilo 6 učesnica starosne dobi 18-22 godine. Učesnice focus grupe imaju stalno prebivalište u sljedećim općinama: Maglaj, Žepče, Gornji Vakuf i Sanski Most.

Učesnice fokus grupe „Mladi ostvaruju pristup javnim informacijama“ koju je moderirala Jevrić Fatima su pokazali nepotpuno razumijevanje organa Javne uprave u Bosni i Hercegovini. Učesnice nisu upoznate sa nadležnostima i radom organa Javne uprave. Njihovo poznavanje Javne uprave se najviše veže za lokalnu upravu sa kojom su ostvarili najviše kontakta. Po pitanju aktuelne reforme Javne uprave učesnice podržavaju istu ali nisu sasvim sigurni šta bi ona trebala podrazumijevati. Učesnice su naglasile važnost pristupu javnim informacijama ali nisu bili upoznate sa Zakonom o slobodi pristupa informacijama niti su ikada slale Zahtjev za pristup informacijama.

Generalni utisak učesnica u vezi rada Javne uprave u BiH je više pozitivan nego negativan. Učesnice su svjesne da javna uprava u BiH ima kapacitet da djeluje na nekom višem nivou organizovanosti, ali njihovo lično iskustvo je u većini slučajeva bilo pozitivno. Iako naglašavaju da do sada nisu imale nekog značajnijeg iskustva sa organima javne uprave. Nadalje, učesnice su izrazile pozitivno mišljenje vezano za rad javnih službenika u njihovim lokalnim zajednicama. Naglašavaju da su službenici u većini slučajeva bili ljubazni i susretljivi. Nisu imale nikakvih problema sa dobivanjem potrebnih usluga, čak štaviše, više puta im se izlazilo u susret sa određenim uslugama.

Na osnovu gore navedenog, stiče se utisak da su učesnice fokus grupe nedovoljno upoznate sa radom organa Javne uprave u Bosni i Hercegovini što vjerovatno proističe iz nedovoljnog iskustva u komunikaciji i neposrednom kontaktu sa istima. Generalni utisak je da učesnice nisu dovoljno pažnje obraćale na rad ovih organa kako zbog činjenice da su umjesto njih članovi njihovih porodica obavljali aktivnosti u organima Javne uprave, tako i zbog činjenice da nisu bile upoznate sa svojim mogućnostima i obavezama kao korisnice Javne uprave.

Fokus grupa broj 4

Moderator ove grupe je bio Arnes Jeleč. Grupu je činilo 12 učesnika, i to 12 muških osoba i 1 ženska osoba, starosne dobi 18-21 godine. Učesnice focus grupe imaju stalno prebivalište u Sarajevu.

Tokom razgovora sa učesnicima vrlo lako je bila uočljiva podjela u dvije grupe. Prvi su bili oni koji su imali iskustva sa javnom upravom te koji svakodnevno upućuju pisma, razgovaraju sa

predstavnicima vlasti te su poprilično upoznati sa cijelim procesom. Druga grupa su oni koji uopće nisu imali kontakta sa navedenim problemima te nisu puno znali ni o samoj temi. Kada su oni sa iskustvom upitani o najvećem problemu sa kojim se susreću, odgovor je često velika birokratija, dugotrajnost čekanja, nedostatak online režima u mnogim oblastima i sl. Međutim, kod onih koji nemaju iskustva i nisu bili upoznati sa temom, najveći problem je upravo nedostatak lagano dostupnih informacija. Sa ovim se može zaključiti da nedostatak informacija (na stranicama općina, kantona, ministarstava itd.) demotiviše ljude koji nemaju vremena, ili pak strpljenja da posvete svu pažnju na traženje odgovora.

Pozitivan dojam koji je stečen jeste sama spremnost onih koji su do sada bili nezainteresovani, da se više informišu i uključe u ovu tematiku, sve uz pomoć kolega koji to već rade svakodnevno. Nakon što im je problematika javne uprave i dostupnosti informacija predstavljena na jednostavan način, interesovanost je narasla. Generalni zaključak je da bi dosta bh. građana, pogotovo mladi ljudi koji su veći korisnici interneta i tehnologije, bilo više zainteresovano i vjerovatno svakodnevno koristilo web stranice raznih segmenata javne uprave, kada bi iste imale ažurirane i lagano dostupne podatke.

Preporuke

4

Preporuke proizašle iz istraživanja su sljedeće:

- Donošenje zakona o digitalnom potpisu
- Kreiranje tehničkih uvjeta da se digitalni potpis primjeni u sudstvu i upravi
- Omogućavanje lakšeg pristupa informacijama i osnovnim uslugama putem digitalizacije određenih procesa
- Kvalitetno ažuriranje internet stranica općina u cilju veće transparentnosti i lakšeg pronalaženja informacija
- Kreiranje jasnih uputa o svim potrebnim obrascima, papirima i potvradama koje su potrebne da bi se dobila određena usluga (kao lokacije i sati gdje se i kada ti dokumenti mogu uzeti).

Zaključak

5

Sudjelovanje i rad u projektu „Mladi ostvaruju pristup javnim informacijama“ donio je novo iskustvo i znanje koje bi trebala znati svaka osoba u BiH, neovisno kojeg je zanimanja i statusa. Već iz probnog anketiranja koje smo obavili na ulicama Sarajeva tokom uvodnih radionica, uvidjeli smo da su mladi pristupačni i otvoreni za razgovor na temu javne uprave. To nam je dalo smjernice za kreiranje i provođenje vlastite ankete.

Iz dijela projekta u kojem smo slali zahtjev za pristup informacijama, ali i ranijeg iskustva ostvarivanja prava na pristup informacijama, zajednički smo suglasni da naša država, po tom pitanju, ne daje pozitivne rezultate. U velikom broju slučajeva, odgovor javne uprave na zahtjev pristupa informacijama je nedorečen ili djelomičan a ponekad i nepostojeći.

Kroz provedenu anketu i predavanja koje smo održali, svatko zasebno i na svoj način je pristupao svojim prijateljima i poznanicima. Većina naših sudionika nisu bila ranije upućena sa pojmovima reforme javne uprave i slobodi pristupu informacija, ali su bili voljni sudjelovati na educiranju o istom. U razgovoru nakon predavanja, naši sudionici su nam dali povratnu informaciju da im je anketa postala puno jasnija kada su im pojašnjena pojedina prava i pravni termini iz ankete. Ta povratna informacija bi mogla biti preporuka ali i izazov kako postaviti anketu da bude pravno valjana, a u isto vrijeme razumljiva svima da bi se dobili bolje i točnije rezultate. Iz ovoga bi se moglo zaključiti, da pravo nije najzanimljivija tema među mladima, te da bi se potaklo veće zainteresovanje potrebno bi bilo učiniti ju zanimljivijom i razumljivom.

Recenzije

Autori istraživanja uložili su ozbiljan napor da na četiri fokus grupama okupe četrdeset učesnika, uglavnom mladih ljudi iz raznih dijelova Bosne i Hercegovine. Učesnici fokus grupa iznijeli su vrlo interesantna iskustva i zapažanja o javnoj upravi, koja mogu biti korisna dobronamjnim i profesionalnim kreatorima politika a zastrašujuća onima koji su zalutali na takve poslove i nadaju se da će cijeli radni vijek odgovarati samo onima koji su ih na netransparentan način zaposlili. Mladim ljudima j itekako stalo do kvaliteta servisa koje plaćau oni i njihovi roditelji. Važno je konstatovati, kao što to čine autori, da neki mladi ljudi u Bosni i Hercegovini ne žele ulagati žalbe i slati zahtjeve za pristup informacijama, mada znaju da na to imaju pravo, jer im je „učinjen neki oblik nepravde“. Zbog sveprisutne nepravde, posebno u javnoj upravi, mladi ljudi mahom i napuštaju našu zemlju. Sudjelovanje i rad u projektu „Mladi ostvaruju pristup javnim informacijama“ donio je, navode autori, “novo iskustvo i znanje koje bi trebala imati svaka osoba u BiH, neovisno kojeg je zanimanja i statusa”. Autori navode da “korisnici rezultata ovog istraživanja mogu biti svi zainteresovani za poglede i iskustva mladih” kada je u pitanju javna uprava, njena reforma i pristup informacijama u Bosni i Hercegovini.

Raduje me zapažanje autora da su mladi ljudi u našoj zemlji „otvoreni i pristupačni za razgovor na temu javne uprave“. Javna uprava je suviše ozboljna i važna oblast da bi bila prepuštena samo onima koji se njome službeno bave. Bez stalnog nadzora i aktivnog učešća građana, posebno mladih ljudi, u radu građanskih servisa koje plaćamo teško je očekivati bilo kakvu ozbiljnu reformu tih servisa. To je i autorima i učesnicima projekta jasno.

Preporučujem ovo istraživanje građanima Bosne i Hercegovine, posebno srednjoškolcima i studentima jer ono može doprinijeti boljem razumijevanju i aktivnom odnosu prema predstavnicima javne uprave. Također, preporučujem kreatorima politika u Bosni i Hercegovini da se upoznaju sa stajalištima mladih ljudi kako bi napravili informiranu reformu javne uprave koja neće kreirati, štititi niti prikrivati bilo kakvu nepravdu u Bosni i Hercegovini.

Aiša Telalović, predavačica

Ova publikacija se bavi "analizom trenutnog stanja mladih i njihovog poznavanja procesa unutar javne uprave i pristupa informacijama". Publikacija, a prema metodologiji koja je navedena na početku, "treba da predstavi stavove mladih i njihova iskustva, te znanje (o ovim temama, op.a.). Konačni cilj publikacije je da se temeljem sakupljenih podataka tokom istraživanja, prezentiraju preporuke sa ciljem boljeg razumijevanja javne uprave i njene reforme od strane mladih osoba u BiH, kao i efikasnije ostvarivanje prava na pristup informacijama".

Učesnici fokus grupa su iznijeli svoja zapažanja i iskustva u pristupu javnoj upravi, te iskustva (ukoliko su ih imali) u korištenju zakona o slobodnom pristupu informacijama. U narednom zadatku, moja preporuka bi bila da se unaprijed dogovore pitanja za sve fokus grupe, te postavi okvir u kojem će se učesnicima uvodno objasniti zakonski/podzakonski okvir koji reguliše odabranu oblast, nakon čega bi uslijedila diskusija koju moderator / facilitator fokus grupe može jasno i usmjerenom voditi da bi se dobili adekvatni rezultati.

U zaključcima, učesnici su potvrdili svoje stavove i nezadovoljstvo glomaznim i nefunkcionalnim aparatom javne uprave, u kojem se mladi ljudi često osjećaju neugodno. Fokus grupa 1 je zaključila da "se više ni ne prikriva da su svi natječajni namješteni". Fokus grupa 2 je zaključila da "pojedinih organima uprave treba previše vremena za izdavanje pojedinih rješenja", iz čega se jasno zaključuje da je "potrebno usvojiti zakon o digitalnom potpisu". Fokus grupa 3 izvodi zaključak da su učesnici generalno zadovoljni, ali "je to rezultat nedovoljne informiranosti, jer se nisu često sretali sa javnom upravom". I na kraju, fokus grupa 4 zaključuje da je nedostatak informacija na web stranicama upravnih organa razlog za nedovoljnu informiranost građana.

Kao i cijelo istraživanje, zaključci su dobri, i na prvi pogled, potkrepljuju polaznu tezu: da mladi ljudi ne znaju dovoljno o važnim procesima koji se vode, da je javna uprava zastarjela i glomazna, a usluge neprilagođene potrebama građanima, te da je suštinska i sveobuhvatna reforma neophodna. Također, autori su donijeli i par interesantnih zapažanja: nedostatak informacija do kojih građani mogu jednostavno i lako doći, na web stranicama, dovodi do opšte frustriranosti i nepovjerenju u rad javne uprave, te vodi isključivanju cijelih grupa građana iz procesa odlučivanja, a što je suprotno demokratskom društvu kojem težimo. U svakom slučaju, ideja koju su autori imali na umu je vrijedna, a nadam se da će doprinijeti ukupnom reformskom procesu koji se provodi u BiH.

Leila Bičakčić, predavačica

Istraživačka studija

Mladi ostvaruju pravo pristupa javnim informacijama

mart 2022.